

POVEZANOST BAZIČNIH DIMENZIJA LIČNOSTI I DEPRESIVNOSTI U RANOJ ADOLESCENCIJI

Andreja BRAJŠA-ŽGANEC, Renata GLAVAK
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 159.922.8

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 8. 2. 2002.

Dosadašnja istraživanja pokazala su da postoji povezanost između bazičnih dimenzija ličnosti i psihopatoloških fenomena. Cilj ovoga rada bio je utvrditi povezanost bazičnih dimenzija ličnosti prema Eysenckovu mišljenju, kao i njihovih međusobnih interakcija s depresivnošću u doba rane adolescencije. Ispitivanje je provedeno na 583 adolescenta oba spola, u dobi od 12 do 15 godina. Rezultati pokazuju da su sve tri dimenzije ličnosti u značajnoj korelaciji s rezultatima na Skali depresivnosti. Depresivniji adolescenti postižu više rezultate na skalama neuroticizma i psihoticizma, a niže rezultate na skalama ekstraverzije i laži. Djevojčice izvještavaju o više depresivnih simptoma od dječaka. Dječaci postižu više rezultate na Skali psihoticizma, a djevojčice na skalama neuroticizma i laži. Rezultati provedene hijerarhijske regresijske analize pokazuju da se opisanim setom prediktorskih varijabla (spol, naobrazba roditelja, neuroticizam, psihoticizam, ekstraverzija) može objasniti 40% ukupne varijance depresivnosti, pri čemu su značajni prediktori neuroticizam, psihoticizam, ekstraverzija, te dvostruka interakcija ekstraverzije i psihoticizma koja pridonosi dodatnih 1% objašnjenju varijabiliteta depresivnih simptoma. Introvertirani adolescenti s visokim rezultatom na Skali psihoticizma su depresivniji, a u ekstravertiranih adolescenata ta povezanost nije utvrđena.

Andreja Brajša-Žganec, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Marulićev trg 19/1, p. p. 277, 10000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Andreja.Brajsa.Zganec@pilar.hr

UVOD

Eysenckova teorija primjer je empirijske teorije ličnosti kojom se objašnjavaju odnosi između bazičnih osobina ličnosti i ponašanja. Osnovicu Eysenckova modela čini faktorska analiza podataka i korelacija između instrumenata koji mjere pona-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

šanje i različite osobine ličnosti. Prema Eysenkovu mišljenju, individualne razlike mogu se podvesti pod tri faktora višega reda koji se definiraju kao ekstraverzija-introverzija, neuroticizam-emocionalna stabilnost i psihoticizam (Eysenck, 1990.). Dimenzija ekstraverzija-introverzija povezana je sa stupnjem prevladavanja ekscitacije ili inhibicije središnjega živčanog sustava, dimenzija neuroticizma povezana je s labilnošću živčanog sustava, a dimenzija psihoticizma nešto je kasnije uvedena u teoriju i odnosi se na dispozicijsku osobinu ličnosti koja se u različitom stupnju nalazi u svih ljudi, a ne na psihijatrijsku abnormalnost. Eysenck je svojim analizama utvrdio da su tri temeljne dimenzije ličnosti međusobno ortogonalne, odnosno nezavisne. To znači da rezultat ili položaj pojedinca u jednoj dimenziji ne prejudicira njegov položaj u drugoj dimenziji, odnosno moguće su sve kombinacije dimenzija (Fulgosi, 1985.). Eysenckov model hijerarhijski je organiziran. Na najnižoj razini su specifični odgovori na specifične situacije i pojedinačni akti ili veze između pojedinačnih podražaja i pojedinačnih reakcija. Na sljedećem stupnju, razini više generalizacije su navike, frekvencije akata, dakle habitualni ili uobičajeni odgovori ili ponašanja. Na trećoj razini su karakteristike, skale i faceti, dakle osobine ličnosti koje su određene korelacijama između navika s nižega stupnja generalizacije. Na četvrtoj, najvišoj razini u hijerarhijskom modelu ličnosti su tipovi ličnosti koji predstavljaju najviši stupanj generalnosti. Dakle, ekstraverzija, neuroticizam i psihoticizam nalaze se na najvišoj razini u hijerarhiji, odnosno predstavljaju tipove ličnosti (Fulgosi, 1985.).

Iako su prva istraživanja javljanja, razvoja i prirode depresivnosti u djece i adolescenata započela još u radu Spitzza i Wolfa (1946.) i Bowlbyja (1973.) (prema Reynolds i Johnston 1994.), sustavna istraživanja depresivnosti u djece i adolescenata započela su osamdesetih godina, kada su se istraživači složili da su depresivni simptomi u djece i adolescenata slični depresivnoj simptomatologiji odraslih (Kazdin, 1990.; Bruno, 1992.). Važno je spomenuti da se na depresivne simptome u djece i adolescenata ne gleda kao na aspekte normalnoga razvoja. Naime, do osamdesetih godina neki su autori držali da se depresivnost u djece i adolescenata ne može pojaviti, jer je prikrivena psihoseksualnim i kognitivno-emocionalnim razvojem i nezrelom ličnošću te problemima u ponašanju kao što je agresivnost i sl. (Reynolds, 1986.b). Etiologija depresivnih poremećaja u djetinjstvu i adolescenciji je složena, a modeli se mogu podijeliti u dvije osnovne kategorije, biološke i psihosocijalne. Prema biološkom modelu uzrok depresije su genetski ili biokemijski faktori, a prema psihosocijalnom modelu uzrok depresije je u pojedinačnoj razvojnoj prošlosti (Bruno, 1992.). Depresija obuhvaća sva područja funkcioniranja, uklju-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

čujući bihevioralno, emocionalno, somatsko i kognitivno područje (Dacey i Kenny, 1994.). Depresivni poremećaj može dovesti do težih poremećaja normalnoga razvoja ako se ne dijagnosticira i ne preveniraju moguće negativne posljedice (Reynolds i Johnston 1994.; Reynolds, 1989.). Neke od njih su samodestruktivno ponašanje i pokušaji samoubojstva koji su češći u depresivne djece nego u odraslih (Davison i Neale, 1999.). Depresija u djece i adolescenata manifestira se simptomima kao što su anhedonija, nisko samopoštovanje, socijalna povučенost, umor, problemi mišljenja i pozornosti, somatske smetnje, destruktivni impulsi, delinkventno i agresivno ponašanje (Američka psihijatrijska udruga, 1996.). Manifestacija depresivnosti u djece i adolescenata, kao i u odraslih, može se podijeliti na tri fenomena. Za prvi je karakteristično da djeca i adolescenti povremeno doživljavaju depresivno raspoloženje, osjećaju se žalosno, neraspoloženo, razočarano, jadno. Drugi fenomen je depresivni sindrom, a odnosi se na skup simptoma u području emocija i ponašanja koji se javljaju zajedno. Treći fenomen je klinička depresija koja uključuje depresivne simptome koji značajno ometaju aktivnosti u različitim životnim područjima (npr. škola, obitelj). Prema klasifikaciji Američkoga psihijatrijskog udruženja DSM-IV (Američka psihijatrijska udruga, 1996.), u djece i adolescenata mogu se dijagnosticirati sljedeći depresivni poremećaji: poremećaj prilagodbe s depresivnim raspoloženjem, velika depresivna epizoda ili depresija maior i distimija kao najduži i najkompliciraniji poremećaj. Iskustava s depresivnim poremećajima ima oko 5% djece te između 10% i 20% adolescenata (Reynolds, 1994.). Epidemiološka istraživanja depresivne simptomatologije navode na to da je depresija u djece, a posebno u adolescenata velik problem njihova mentalnog zdravlja te da je pojava depresivnih simptoma u djetinjstvu usko povezana s depresijom u odrasloj dobi (Reynolds, 1986.b; Cohen, 1996.). Istraživanja ukazuju na važnost razvojnih i spolnih razlika pri pojavi depresivnih simptoma nakon stresnih životnih događaja (Wagner i Compas, 1990.). Veća je povezanost negativnih životnih događaja i depresivnosti u žena nego u muškaraca (Fondacero i Moss, 1987.). Međutim, u ranom djetinjstvu roditelji više potpore pružaju načinima suočavanja s negativnim životnim događajima djevojčicama nego dječacima, a u adolescenciji su djevojke više osjetljive na stresne događaje (Leadbeater i sur., 1995.).

Teorije i empirijska istraživanja o povezanosti između ličnosti i psihopatologije potječu odavno (Maher i Maher, 1994.). Istraživanja su pokazala da ličnost predisponira pojedince za specifične psihičke poremećaje, kao što su i depresivnost i anksioznost (Gershuny i Sher, 1998.). Primjerice, Eysenck i sur. (1985.), Eysenck (1990.) i Gray (1987.) navode da introvertirani i neurotični pojedinci mogu biti skloniji anksioznosti nego ek-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

straverti i emocionalno stabilni. U istraživanjima se često dobiva povezanost između ekstraverzije i prosječne razine pozitivnoga afekta i neuroticizma i prosječne razine negativnoga afekta (Larsen i Ketelaar, 1991.). Neuroticizam je u korelaciji s negativnim afektom, ali ne korelira s pozitivnim afektom. Nasuprot tome, ekstraverzija korelira s pozitivnim afektom, ali ne i s negativnim afektom. Ti su nalazi replicirani u istraživanjima koja su rabila različite skale i izvještaje (Rusting i Larsen, 1997., 1999.). Brojna istraživanja bave se povezanošću između osobina ličnosti i anksioznosti. Postojeće teorije naglašavaju da interakcija neuroticizma i introverzije vodi k većoj anksioznosti (Gershuny i Sher, 1998.). Istraživanjima je dobivena pozitivna povezanost između neuroticizma i anksioznosti (Larsen i Ketelaar, 1991.; Levenson i sur., 1988.; Noyes i sur., 1980.) te negativna povezanost između ekstraverzije i anksioznosti (Faravelli i Albanesi, 1987.; Levenson i sur., 1988.), a Williams (1990.) nalazi slabu povezanost između psihoticizma i anksioznosti. Nasuprot tome, manji broj istraživanja ispituje odnos između osobina ličnosti i depresije. Achenbach (1991.) nalazi pozitivnu korelaciju između depresije i neuroticizma te depresije i psihoticizma, a negativnu korelaciju između depresije i ekstraverzije. Fisher (1993.) je dobio pozitivnu korelaciju između neuroticizma i depresije, što navodi i Larsen (1992.), a Saklofke, Kelly i Janzen (1995.) te Williams (1990.) nalaze negativnu povezanost između depresije i ekstraverzije.

Budući da se fenomen depresije kod djece i adolescenata počeo istraživati u novije vrijeme, vrlo je mali broj istraživanja i o povezanosti dimenzija ličnosti i depresije u toj dobi. Zanimalo nas je kakav je zajednički prinos dimenzija ličnosti za objašnjenje depresivne simptomatologije u ranoj adolescenciji. Stoga je osnovni cilj ovoga rada provjeriti u kolikoj se mjeri depresivnost u doba rane adolescencije može objasniti bazičnim dimenzijama ličnosti. Drugim riječima, zanima nas kakva je priroda povezanosti bazičnih dimenzija ličnosti prema Eysenckovu mišljenju i njihovih međusobnih interakcija s depresivnošću u doba rane adolescencije.

METODA

Ispitanici

U istraživanju su sudjelovala ukupno 583 ispitanika, 298 muškoga i 285 ženskoga spola, učenici sedmih i osmih razreda zagrebačkih osnovnih škola (od 12 do 15 godina), prosječne starosti od 13 godina i 8 mjeseci.

Instrumenti

Skala depresivnosti

Kao mjera depresivnosti primijenjena je Reynoldsova skala depresivnosti za adolescente *Reynolds Adolescent Depression Scale*

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

RADS (Reynolds, 1986.a). Skala je izabrana jer osigurava učinkovitu i djelotvornu metodu za otkrivanje depresivnih simptoma u adolescenata.¹

Skala RADS mjeri rang simptoma povezanih s depresijom, uključujući kognitivne, motoričko-vegetativne, somatske i interpersonalne simptome. Odgovori na Skali daju procjene frekvencije javljanja i trajanja svakoga specifičnog simptoma. Skala je konstruirana za starost od 12 do 18 godina, ali može se primjenjivati i u nešto mlađoj i nešto starijoj dobi. Konstruirana je za mjerenje procjene razine klinički relevantnih depresivnih simptoma adolescenata, kao mjera identifikacije depresivnosti u školi i na kliničkoj populaciji, za evaluaciju tretmana, ali i posebno za istraživanja depresije i s njom povezanih konstrukata. Selekcija čestica je temeljena na simptomatologiji opisanoj u DSM-III-R za depresiju i distimične poremećaje, pa su dodani neki specifični simptomi iz drugih kriterija i skala depresivne simptomatologije (Reynolds, 1987.). Skala mjeri disforiju, samoću, školski strah, omalovažavanje od roditelja, samovrednovanje, osjećaj tuge, socijalnu izdvojenost, plakanje, bezvrijednost, samopoštovanje, pesimizam, iritabilnost, ljutnju, predbacivanje, gubitak interesa, gubitak apetita, bespomoćnost, probleme sa spavanjem, somatske poteškoće itd. Svaka čestica opisuje jedan simptom. Primjeri čestica u skali su: "Čini mi se da život nije pravedan", "Dosadno mi je", "Boli me želudac", "Osjećam se sretno", "Plaće mi se".

Skala ima 30 čestica, sastoji se od kratkih tvrdnja u prezentu, a ispitanik mora odgovoriti koliko se često tako osjeća na skali od četiri stupnja: "gotovo nikad", "rijetko", "ponekad", "uglavnom". Dvadeset tri tvrdnje su pozitivne, a sedam je negativnih. Na svakoj tvrdnji odgovor se kreće od 1 do 4, tako da se raspon ukupnog rezultata, kao zbroj odgovora na svim česticama, kreće od 30 do 120.

Faktorskom analizom glavnih komponenata Reynolds (1986.b) je dobio pet (ortogonalna solucija) faktora koji objašnjavaju 50,3% ukupne varijance. Budući da peti faktor čine samo dvije čestice, a one su i u značajnim korelacijama s prvim faktorom, autor Skale drži da se ona može opisati s četiri faktora a to su: kognitivna dimenzija (čestice 5, 4, 9, 12, 13, 14, 20, 30), dimenzija internalizirane utučenosti (2, 3, 6, 7, 8, 15, 16, 17, 21, 26), eksternalizirana somatsko-vegetativna dimenzija (11, 18, 19, 22, 24, 27, 28) i dimenzija raspoloženja-anhedonije (1, 10, 23, 25). Ne preporuča se podjela Skale na subskale, jer su to samo smisleni klasteri unutar depresivnosti, a i Skala je konstruirana kao mjera depresivne simptomatologije u cjelini (Reynolds, 1987.). Na našem uzorku također je provedena faktorska analiza glavnih komponenata. Catellov *scree* test upućuje na jedan faktor koji objašnjava 22,2% zajedničke

¹ Autor Skale složio se da se Skala prevede i primijeni u ovom istraživanju, a to je odobrila i izdavačka kuća koja ima sva prava nad Skalom. Skala je dvostruko prevedena (s engleskog na hrvatski i obrnuto). Nakon drugoga prijevoda nije bilo većih odstupanja od originalnog prijevoda.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

varijance, drugi faktor koji objašnjava 7,4% varijance i još tri faktora koji objašnjavaju svaki po 4,7%, 4,5% te 4,2% zajedničke varijance (ukupno pet ekstrahiranih faktora objašnjava 42,9% zajedničke varijance).

Autor Skale je na velikom uzorku od 2402 adolescenta dobio vrlo visok Cronbachov alfa koeficijent $\alpha=0.92$, a ovisno o starosti adolescenata od 0.91 do 0.94 (u adolescenata muškoga spola najniži je $\alpha=0.90$, a ženskoga spola $\alpha=0.92$). U našem istraživanju dobivena je pouzdanost tipa nutarnje konzistencije Cronbachova alfa koeficijenta $\alpha=0.87$ na cijelom uzorku, kao i posebno za dječake ($\alpha=0.87$) i djevojčice ($\alpha=0.87$).

Upitnik bazičnih dimenzija ličnosti

Kao mjera osobnih karakteristika djeteta primijenjen je Eysenckov upitnik bazičnih dimenzija ličnosti – *Junior Eysenck Personality Questionnaire, EPQ Junior* (Eysenck i Eysenck, 1994., 1994.a). Upitnik je izveden iz Eysenckova upitnika ličnosti za odrasle i izdan je kao psihologijski mjerni instrument na hrvatskom jeziku. Namijenjen je djeci od sedam do 15 godina, a sastoji od četiri subskale. To su ekstraverzija-introverzija, E (24 čestice), neuroticizam-emocionalna stabilnost, N (20 čestica), psihoticizam, P (17 čestica) i sklonost ka disimulaciji, L (20 čestica). Na svaku česticu se odgovara s "da" ili "ne", ispitanik iznosi svoje slaganje odnosno neslaganje sa svakom pojedinom tvrdnjom. Budući da se na svakoj čestici može dobiti jedan bod, maksimalan ukupan rezultat jednak je broju čestica na svakoj subskali.

Originalan upitnik EPQ, primijenjen u istraživanjima u mnogim zemljama svijeta, potvrđuje četverofaktorsku strukturu tog instrumenta, iako postoje nešto manje potvrde za faktor psihoticizma (Eysenck i Eysenck, 1976., 1994.; Eysenck i sur., 1985.; Wilson i Doolabh, 1992.). Dok je pouzdanost i valjanost skala ekstraverzije-introverzije, neuroticizma i laži zadovoljavajuća, faktor psihoticizma kontinuirano je niže pouzdanosti i valjanosti. Faktorska analiza rezultata Eysenckova upitnika ličnosti, primijenjenoga na odraslim osobama i adolescentima u Hrvatskoj, dala je potvrdu za faktore neuroticizma, ekstraverzije-introverzije i sklonosti disimulaciji, uz slabiju potvrdu za faktor i Skalu psihoticizma (Brajša-Žganec i Matešić, 1999.; Mlačić i Knezović, 1997.).

U ovom istraživanju koeficijent nutarnje konzistencije za ekstraverziju-introverziju iznosi $\alpha=0.69$, za neuroticizam-emocionalnu stabilnost $\alpha=0.79$, za psihoticizam $\alpha=0.64$ te za disimulaciju $\alpha=0.85$.

Upitnik o općim informacijama o učenicima i njihovim sociodemografskim obilježjima

Upitnik je sastavljen za veće istraživanje iz područja razvojne i traumatske psihologije, a sadrži niz relevantnih informacija

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

o ispitanicima i njihovoj okolini. Između ostaloga, učenici odgovaraju na pitanja o naobrazbi roditelja, obiteljskim prilika-
ma, braći i sestrama, načinu provođenja slobodnog vremena,
socijalnoj mreži u obitelji i okolini, društvenom životu, soci-
jalno nepoželjnom ponašanju, zdravstvenom stanju i dr. Za
potrebe ovoga rada koristili smo podatke o spolu (1-muški, 2-
ženski) i naobrazbi roditelja. Naobrazba roditelja definirana
je na skali od pet stupnjeva: 1-nezavršena osnovna škola, 2-o-
snovna škola, 3-srednja škola ili gimnazija, 4-viša škola, 5-fa-
kultet i više. Budući da je korelacija između stupnja naobra-
zbe majke i stupnja naobrazbe oca $r=0.61$, u obradi rezultata
varijabla naobrazbe roditelja definirana je kao zbroj naobra-
zbe oca i majke (totalni raspon od 2-10).

Postupak

Podaci su prikupljeni u 38 zagrebačkih osnovnih škola. Ispiti-
vanje djece u manjim skupinama proveo je psiholog meto-
dom skupno vođenog rada za vrijeme nastave. Učenicima ko-
ji su željeli ostati anonimni ostavljena je mogućnost upisiva-
nja neke šifre umjesto imena i prezimena.

REZULTATI

Interkorelacije mjerenih varijabla

Interkorelacije dimenzija ličnosti prema Eysenckovu mišlje-
nju značajne su na razini značajnosti manjoj od 1%, s time da
jedino korelacija između rezultata na Skali ekstraverzije i Ska-
li neuroticizma nije statistički značajna (tablica 1).

↪ TABLICA 1
Interkorelacije rezul-
tata na skalama ba-
zičnih dimenzija lič-
nosti i Skali depre-
sivnosti (N=583)

	Ekstraverzija	Neuroticizam	Psihoticizam	Skala laži
Neuroticizam	0.01			
Psihoticizam	0.13**	0.26**		
Skala laži	-0.14**	-0.26**	-0.43**	
Depresivnost	-0.14**	0.59**	0.25**	-0.15**

** $p<0.01$

Sve tri dimenzije ličnosti u značajnoj su korelaciji s rezul-
tatima na Skali depresivnosti. Kao što smo i očekivali, najviša
korelacija dobivena je između rezultata na Skali neuroticizma
i rezultata na Skali depresivnosti ($r=0.59$; $p<0.01$). Nešto niža
korelacija u istom smjeru dobivena je između rezultata na
Skali psihoticizma i rezultata na Skali depresivnosti ($r=0.25$;
 $p<0.01$). Negativna korelacija dobivena je između rezultata na
Skali ekstraverzije i rezultata na Skali depresivnosti ($r=-0.14$;
 $p<0.01$) te između rezultata na Skali laži i rezultata na Skali
depresivnosti ($r=-0.15$; $p<0.01$).

Demografske varijable, dimenzije ličnosti i depresivnost

Djevojčice postižu nešto više rezultate na Skali depresivnosti u odnosu na dječake. Također su dobivene spolne razlike na skalama psihoticizma, neuroticizma i laži, pri čemu dječaci postižu statistički značajno više rezultate na Skali psihoticizma, a djevojčice statistički značajno više rezultate na skalama neuroticizma i laži. Rezultati su prikazani u tablici 2.

↪ TABLICA 2
Aritmetičke sredine i standardne devijacije, t-vrijednosti i statističke značajnosti razlika rezultata dječaka (N=298) i djevojčica (N=285) na skalama bazičnih dimenzija ličnosti i Skali depresivnosti

	Dječaci		Djevojčice		t
	M	SD	M	SD	
Ekstraverzija	17.94	3.23	17.92	3.31	0.05
Neuroticizam	10.99	4.06	12.75	3.98	5.28***
Psihoticizam	4.42	2.73	2.88	1.97	7.80***
Skala laži	8.26	4.91	9.45	4.62	3.01**
Depresivnost	60.01	12.03	62.05	11.50	2.09**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Povezanosti rezultata na skalama psihoticizma, ekstraverzije, neuroticizma i laži s naobrazbom roditelja, tamo gdje postoje, prilično su niske. Adolescenti roditelja s višom naobrazbom postižu više rezultate na Skali ekstraverzije ($r=0.11$; $p < 0.01$) i nešto niže rezultate na Skali psihoticizma ($r=-0.10$; $p < 0.05$) i laži ($r=-0.08$, $p=0.05$). U dječaka je dobivena značajna povezanost između naobrazbe roditelja i rezultata na Skali ekstraverzije, pri čemu je viši rezultat na Skali ekstraverzije povezan s višom naobrazbom roditelja. Nadalje, adolescenti koji postižu više rezultate na Skali depresivnosti imaju roditelje s nižom naobrazbom ($r=-0.10$; $p < 0.05$).

Rezultati hijerarhijske regresijske analize

Kako bismo odgovorili na glavni cilj ovoga istraživanja, provedli smo hijerarhijsku regresijsku analizu. U prediktorski skup varijabla uključili smo sociodemografske varijable i dimenzije ličnosti, a kriterijska je varijabla stupanj izraženosti depresivnih simptoma. Zanima nas u kolikoj se mjeri depresivnost u doba rane adolescencije može objasniti bazičnim dimenzijama ličnosti. Hijerarhijska regresijska analiza temelji se na pojedinačnom uvrštavanju novih varijabla ili skupova varijabla u regresijsku jednadžbu prema unaprijed određenom redoslijedu (Cohen i Cohen, 1975.). Nakon svakoga novog koraka računa se novi postotak objašnjene varijance, čime se testira jedinstveni prinos varijable ili skupa varijabla uvrštenih na određenom koraku testiranjem značajnosti promjene u postotku objašnjene varijance kriterija (delta R^2). Hijerarhijsku analizu provedli smo u pet koraka prema modelu Gershuny i Shera (1998.). U prvi korak uvrstili smo varijable spola i naobra-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

➔ **TABLICA 3**
Rezultati hijerarhijske
regresijske analize na
Skali depresivnosti sa
sociodemografskim
varijablama i varija-
blama bazičnih di-
menzija ličnosti kao
prediktorskim vari-
jablama (statistički
značajne varijable u
regresiji, beta koefi-
cijenti, * $p < 0.05$;
** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$)

zbe roditelja, drugi korak u hijerarhijskoj regresijskoj analizi činile su varijable tri bazične dimenzije ličnosti (neuroticizam, ekstraverzija i psihoticizam), a u trećem koraku uveli smo kvadrirane vrijednosti rezultata na skalama bazičnih dimenzija ličnosti kako bismo kontrolirali spuriozne moderatorne efekte (Lubinski & Humphreys, 1990.). U četvrtom koraku u regresijsku jednadžbu uvedena su tri umnoška, dvostruke interakcije dimenzija ličnosti, a u petom, posljednjem koraku trostruka interakcija sve tri dimenzije ličnosti. Četvrti i peti korak u regresijskoj analizi uveli smo kako bismo utvrdili postoje li interakcijski efekti bazičnih dimenzija ličnosti na depresivnost adolescenata (tablica 3).

Korak	Prediktori	Depresivnost
1. korak	spol naobrazba roditelja	0.09* -0.11** $R^2=0.02$ $F=5.47^{**}$
2. korak	N E P	0.55*** -0.16*** 0.12** $R^2=0.38$ $\Delta R^2=0.36$ $\Delta F=110.36^{***}$
3. korak	N^2 E^2 P^2	0.39* $R^2=0.38$ $\Delta R^2=0.009$ $\Delta F=2.87^*$
4. korak	$N \times P$ $N \times E$ $E \times P$	-0.58** $R^2=0.40$ $\Delta R^2=0.01$ $\Delta F=3.19^*$
5. korak	$N \times E \times P$	$R^2=0.40$ $\Delta R^2=0.00$ $\Delta F=N.S.$
Konačna regresijska jednadžba		$R=0.63$ $R^2_{uk}=0.40$ korigirani $R^2_{uk}=0.39$ $F_{uk}(12,560)=31.20^{***}$

Rezultati provedene hijerarhijske regresijske analize pokazuju da opisanim setom prediktorskih varijabla možemo objasniti 40% ukupne varijance depresivnosti. Nakon kontroliranja sociodemografskih varijabla u prvom koraku koje objašnjavaju tek 2% rezultata na Skali depresivnosti, uvođenjem bazičnih dimenzija ličnosti u drugom koraku ukupna objašnjena varijanca depresivnosti povećava se za dodatnih 36%

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

(delta $R^2=0.36$; $p<0.001$). Adolescenti koji postižu više rezultate na Skali depresivnosti procjenjuju sebe više emocionalno nestabilnima ($\beta=0.55$; $p<0.001$), introvertiranima ($\beta=-0.15$; $p<0.001$) te s višim rezultatima na Skali psihoticizma ($\beta=0.12$; $p<0.01$). Adolescenti koji su emocionalno nestabilni u najvećoj su mjeri i depresivni. Treći, četvrti i peti korak u regresijskoj jednadžbi pridonose ukupno tek dodatnih 2% ukupne objašnjene varijance depresivnosti. Treći korak kvadriranih dimenzija ličnosti pridonosi tek dodatnih 0,9% ukupne varijance pri čemu je značajan samo beta koeficijent za neuroticizam. Dodavanje dvostrukih interakcija dimenzija ličnosti u četvrtom koraku pridonosi dodatnih 1% ukupnoj varijanci depresivnosti, pri čemu je jedina značajna dvostruka interakcija ekstraverzija x psihoticizam negativno povezana s depresivnošću ($\beta=-0.58$; $p<0.01$). Trostruka interakcija tri bazične dimenzije ličnosti ne pridonosi dodatno ukupnoj varijanci depresivnosti. Moramo napomenuti da s uvođenjem varijabla bazičnih dimenzija ličnosti varijable spola i naobrazbe roditelja postaju statistički neznačajne. Beta koeficijenti na drugom koraku za spol i naobrazbu roditelja nisu statistički značajni ($\beta<0.05$; $p>0.10$). Ti nalazi govore u prilog tomu da su mjerene sociodemografske varijable povezane s depresivnošću preko bazičnih dimenzija ličnosti.

Kako bismo bolje razjasnili dobivenu značajnu povezanost dvostruke interakcije ekstraverzija x psihoticizam, proveli smo dodatnu hijerarhijsku regresijsku analizu, tako da smo u prvi i drugi korak u regresijsku jednadžbu uveli zasebno psihoticizam i ekstraverziju, čime se kontroliraju pojedinačni linearni učinci jedne i druge dimenzije ličnosti, a kao treći korak uveli smo njihov umnožak. U prvom bloku uvedena varijabla ekstraverzije pridonosi 2% objašnjenju depresivne simptomatologije ($R^2=0.02$; delta $R^2=0.02$; delta $F=12.17$; $p<0.001$), a varijabla psihoticizma uvedena u drugom bloku pridonosi dodatnih 7,4% ($R^2=0.09$; delta $R^2=0.07$; delta $F=47.14$; $p<0.001$). Dvostruka interakcija psihoticizam x ekstraverzija, uvedena u trećem (zadnjem) bloku, pridonosi statistički značajno promjeni u postotku objašnjene varijance kriterija, odnosno depresivne simptomatologije ($R^2=0.11$; delta $R^2=0.02$; delta $F=10.69$; $p<0.001$). Parcijalni koeficijent korelacije dvostruke interakcije psihoticizam x ekstraverzija s depresivnošću statistički je značajan i negativnog je predznaka ($r_p=-0.13$; $p<0.001$). Ti nalazi potvrđuju prije dobivene rezultate. Za objašnjenje te značajne interakcije adolescente smo podijelili u tri skupine prema rezultatima na Skali ekstraverzije. U introvertiranih adolescenata povezanost između psihoticizma i depresivnosti statistički je značajna ($r_{pd}=0.35$; $p<0.001$), kao i u 33% adolescenata koji postižu prosječne rezultate na Skali ekstraverzije

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

($r_{pd}=0.29$; $p<.001$), a ta povezanost nije statistički značajna za 33% ekstravertiranih adolescenata. Kad adolescente podijelimo u tri skupine prema rezultatima na Skali psihoticizma, dobivamo statistički značajne korelacije između ekstraverzije i depresivnosti ponovno samo za dvije skupine. Za 33% adolescenata koji postižu najviše rezultate na Skali psihoticizma korelacija između ekstraverzije i depresivnosti statistički je značajna i negativna ($r_{ed}=-0.24$; $p<0.01$), kao i za 33% adolescenata iz skupine prosječnih na Skali psihoticizma ($r_{ed}=-0.23$; $p<0.01$). Dakle, povezanost između ekstraverzije i depresivnosti ovisi o rezultatima na Skali psihoticizma, a povezanost između psihoticizma i depresivnosti ovisi o tome je li riječ o introvertiranim ili ekstravertiranim adolescentima. Uglavnom, u introvertiranih adolescenata utvrđena je pozitivna povezanost između psihoticizma i depresivnosti, a u adolescenata s visokim rezultatom na Skali psihoticizma utvrđena je negativna povezanost između ekstraverzije i depresivnosti.

RASPRAVA

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem pokazuju da su sve tri dimenzije ličnosti u značajnoj korelaciji s rezultatima na Skali depresivnosti. Depresivniji adolescenti postižu više rezultate na skalama neuroticizma i psihoticizma, a niže rezultate na skalama ekstraverzije i laži. Dobiveni rezultati u skladu su s podacima iz literature (Achenbach, 1991.; Fisher, 1993.; Larsen, 1992.; Williams, 1990.; Saklofke, Kelly i Janzen, 1995.). Iste nalaze navode i del Barrio i sur. (1997.) u istraživanju na 423 adolescenta u dobi od 11 do 15 godina. Njihovi rezultati u skladu su s našima, odnosno ukazuju na pozitivnu povezanost između neuroticizma, anksioznosti i depresije te negativnu povezanost između ekstraverzije i depresije. Nadalje, depresivniji adolescenti manje su skloni davati socijalno poželjne odgovore, što ukazuje na činjenicu da su više usmjereni na svoje depresivno stanje (Achenbach, 1991.). Kao što je već spomenuto, brojna istraživanja povezanosti dimenzija ličnosti i depresije naglašavaju jaku pozitivnu vezu između neuroticizma i depresije. Mogući uzrok tome je što je neuroticizam povezan s povećanom razinom samoiskaza simptoma bolesti (Larsen, 1992.), što znači i više iskaza o depresivnim simptomima. Nadalje, neuroticizam je povezan s procesiranjem negativnih informacija o sebi, ali ne i o drugima (Larsen, 1992.), što ukazuje na činjenicu da su emocionalno nestabilni adolescenti skloni davanju više samoiskaza o depresivnim simptomima. Cohen i sur. (1998.) nalaze da neugodna emocionalna stanja povećavaju vjerojatnost dosjećanja neugodnih životnih sjećanja, odnosno raspoloženje utječe na selektivno dosjećanje neugodnih događaja, što opet vodi ka depresivnom raspolo-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

ženju. To je u skladu s opisom osoba koje postižu visoke rezultate na Skali neuroticizma koje karakterizira stanje stalne zabrinutosti, tjeskobe i neraspoloženja. Te su osobe pretjerano osjećajne, pretjerano reagiraju na sve vrste podražaja i teško se vraćaju u početno stanje poslije emocionalno uzbuđujućega iskustva, pri čemu njihove emocionalne reakcije često ometaju prilagodbu. Sve navedene osobine često su povezane s više depresivnih simptoma. Nasuprot tomu, emocionalno stabilne osobe smirene su i uravnotežene, kontroliraju svoje ponašanje, a poslije emocionalnoga uzbuđenja brzo se vraćaju u početno stanje (Eysenck i Eysenck, 1994.a).

Djevojčice izvještavaju o više depresivnih simptoma od dječaka, što je u skladu s istraživanjima iz literature. Istraživanja na adolescentima na kojima je primijenjena Reynolds-ova skala depresivnosti, kao i druge mjere samoprocjene depresivne simptomatologije ukazuju na konzistentne spolne razlike u kojima djevojčice imaju intenzivnije depresivne simptome od dječaka (Reicher, 1993.; Reynolds, 1994.; Leadbeater i sur., 1995.). Postoje različita objašnjenja zašto je tako. Neki istraživači navode da su spolne razlike uzrokovane biološkim razlikama (primjerice hormonskim promjenama) između dječaka i djevojčica (Steinberg, 1993.), a drugi smatraju da je razlika u socijalizaciji u kojoj se djevojčice potiče da budu usmjerene na vlastite emocije i njihovo analiziranje, što češće vodi k depresivnom raspoloženju (Halgin i Krauss Whitbourne, 1994.). U skalama ličnosti dječaci postižu statistički značajno više rezultate na Skali psihotocizma, a djevojčice statistički značajno više rezultate na skalama neuroticizma i laži. Razlike u istom smjeru dobivene su i na uzorku dječaka i djevojčica u Velikoj Britaniji (Eysenck i Eysenck, 1994.) te u nekim drugim zemljama (Aluja-Fabegat i Torrubia-Beltri, 1998.). Dječaci postižu više rezultate na Skali psihotocizma zbog toga što je dimenzija psihotocizma u osnovi opisana kao agresivno i neprijateljsko ponašanje, odnosno antisocijalno ponašanje koje je više karakteristično za dječake (Canals i sur., 1996.; Brajša-Žganec i Matešić, 1999.).

Adolescenti roditelja s višom naobrazbom postižu više rezultate na Skali ekstraverzije te nešto niže rezultate na skalama psihotocizma i laži. U Hrvatskoj je na nešto starijem uzorku dobivena niska povezanost između stupnja školovanja oca i rezultata na Skali laži (Miharija, 1994.). Rezultati dobiveni našim istraživanjem u skladu su s rezultatima drugih istraživanja prema kojima depresivniji adolescenti imaju roditelje s nižom naobrazbom (Ritsher i sur., 2001.), a Kaltiala-Heino i sur. (2001.) nalaze isto u djevojaka.

Adolescenti koji postižu više rezultate na Skali depresivnosti procjenjuju sebe više emocionalno nestabilnima, intro-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

vertiranima te postižu više rezultate na Skali psihoticizma. Jedina značajna dvostruka interakcija ekstraverzije i psihoticizma negativno je povezana s depresivnošću. Naši rezultati pokazuju da povezanost između ekstraverzije i depresivnosti ovisi o rezultatima na Skali psihoticizma, a povezanost između psihoticizma i depresivnosti ovisi o tome je li riječ o introvertiranim ili ekstravertiranim adolescentima. Uglavnom, u introvertiranih adolescenata jača je povezanost između psihoticizma i depresivnosti, a u adolescenata s visokim rezultatom na Skali psihoticizma izraženija je negativna povezanost između ekstraverzije i depresivnosti. Drugim riječima, introvertirani adolescenti s visokim rezultatom na Skali psihoticizma su depresivniji. U ekstravertiranih adolescenata to nije izraženo, vjerojatno zbog toga što oni imaju više prilike za stvaranje pozitivnih odnosa s ljudima, što podupire samopoštovanje i tako bolji odnosi uzrokuju pozitivnije raspoloženje (Zelenski i Larsen, 1999.).

Osobe koje postižu visoke rezultate na Skali psihoticizma karakterizira usamljenost, bezosjećajnost prema drugima i opća neosjetljivost. One vole čudne i neobične stvari, ne obaziru se na opasnost te se vole izrugivati drugima i uznemirivati ih. Često se neprijateljski drže prema drugima, a agresivne su čak i prema voljenim osobama (Eysenck i Eysenck, 1994.a). Neke od osobina osoba koje postižu visoke rezultate na Skali psihoticizma povezane su s obrascima ponašanja koji su vezani uz psihopatološke poremećaje, pa tako i uz depresiju. U adolescenata koji postižu visoke rezultate na Skali psihoticizma, a istodobno postižu visoke rezultate na Skali ekstraverzije, dimenzija ekstraverzije vjerojatno pomaže da navode manje depresivnih simptoma u samoiskazima. Ekstravertirani adolescenti su društveni, vole zabavu, imaju mnogo prijatelja, optimistični su, vedri, stalno su u pokretu. Traže uzbuđenje, spremni su riskirati, vole promjene, bezbrižni su i nisu skloni depresivnom raspoloženju, što potvrđuju i naši rezultati.

Iz rezultata našega istraživanja možemo zaključiti da postoji relativno čvrsta povezanost između osobina ličnosti i depresije. Depresivniji su adolescenti koji postižu više rezultate na skalama neuroticizma i psihoticizma, a niže na Skali ekstraverzije, što ukazuje na činjenicu da bazične dimenzije ličnosti jednim dijelom vjerojatno utječu na pojavu depresivnih simptoma u doba rane adolescencije. Daljnjim istraživanjima trebalo bi provjeriti dobivaju li se isti odnosi između bazičnih dimenzija ličnosti i depresivnih simptoma kad se upotrebljavaju neke druge mjere depresivnosti. Nadalje, trebalo bi ispitati je li spol moderator odnosa između bazičnih osobina ličnosti i depresije na prijelazu iz djetinjstva u adolescenciju.

LITERATURA

- Achenbach, T. M. (1991.), *Manual of the youth self-report and 1991 profile*. Burlington: University of Vermont.
- Aluja-Fabregat, A., Torrubia-Beltri, R. (1998.), Viewing of mass media violence, perception of violence, personality and academic achievement. *Personality and Individual Differences*, 25 (5), 973-989.
- Američka psihijatrijska udruga. (1996.), *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje. Četvrto izdanje. Međunarodna verzija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Brajša-Žganec, A., Matešić, K. (1999.), EPQ-J skala sklonosti kriminalnom ponašanju u ranoj adolescenciji. *Suvremena psihologija*, 2 (1-2), 31-48.
- Bruno, F. J. (1992.), *The family encyclopedia of child psychology and development*. New York: John Wiley and Sons.
- Canals, J., Carbajo, G., Fernandez, J., Marti-Henneberg, C., Domech, E. (1996.), Biopsychopathologic risk profile of adolescents with eating disorder symptoms. *Adolescence*, 31 (122), 443-450.
- Cohen, I., Cohen, P. (1975.), *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences*. New York. Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates.
- Cohen, L. H., Towbes, L. C., Flocco, R. (1988.), Effects of induced mood on self-reported life events and perceived and received social support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55 (4), 669-674.
- Cohen, P. (1996.), Childhood risks for young adult symptoms of personality disorder: method and substance. *Multivariate Behavioral Research*, 31 (1), 121-148.
- Dacey, J., Kenny, M. (1994.), *Adolescent development*. Dubuque: Brown & Benchmark.
- Davison, G. C., Neale, J. M. (1999.), *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Del Barrio, V., Moreno-Rosset, C., Lopez-Martinez, R., Olmedo, M. (1997.), Anxiety, depression and personality structure. *Personality & Individual Differences*, 23 (2) 327-335.
- Eysenck, H. J. (1990.), Biological dimensions of personality. U: L. A. Pervin (ur.), *Handbook of personality – theory and research* (str. 244-276). New York: The Guilford Press.
- Eysenck, H. J., Eysenck, S. B. G. (1976.), *Psychoticism as a dimension of personality*. London: Hodder and Stoughton.
- Eysenck, H. J., Eysenck, S. B. G. (1994.), *Priručnik za Eysenckov upitnik ličnosti (EPQ – djeca i odrasli)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Eysenck, H. J., Eysenck, S. B. G. (1994.a), *Psihologijski mjerni instrumenti: Eysenckove skale ličnosti (EPS-odrasli)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Eysenck, S. B. G., Eysenck, H. J., Barrett, P. (1985.), A revised version of the psychoticism scale. *Personality and Individual Differences*, 6 (1), 21-29.
- Faravelli, C., Albanesi, G. (1987.), Agoraphobia with panic attacks: 1-years prospective follow-up. *Comprehensive Psychiatry*, 28 (6), 481-487.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

Fisher, B. E. (1993.), Junior Eysenck personality questionnaire neuroticism, depressive symptoms and sleep disturbance in elementary school children. *Personality and Individual Differences*, 15 (2), 233-235.

Fondacaro, M. R., Moss, R. H. (1987.), Social support and coping: A longitudinal analysis. *American Journal of Community Psychology*, 15 (5), 653-673.

Fulgosi, A. (1985.), *Psihologija ličnosti – teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga.

Gersuhny, B. S., Sher, K. J. (1998.), The relation between personality and anxiety: Findings from a 3-year prospective study. *Journal of Abnormal Psychology*, 107 (2), 252-262.

Gray, J. A. (1987.), Perspectives on anxiety and impulsivity: A commentary. *Journal of Research in Personality*, 21 (4), 493-509.

Halgin, R. P., Krauss Whitbourne, S. (1994.), *Abnormal psychology: The human experience of psychological disorders*. Dubuque: Brown & Benchmark.

Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Rantanen, P., Laippala, P. (2001.), Adolescent depression: the role of discontinuities in life course and social support. *Journal of Affective Disorders*, 64 (2-3), 155-166.

Kazdin, A. E. (1990.), Psychotherapy for children and adolescents. *Annual Review of Psychology*, 41, 21-54.

Larsen, R. J. (1992.), Neuroticism and selective encoding and recall of symptoms: Evidence from a combined concurrent-retrospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62 (3), 480-488.

Larsen, R. J., Ketelaar, T. (1991.), Personality and susceptibility to positive and negative emotional states. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (1), 132-140.

Leadbeater, B. J., Blatt, S. J., Quinlan, D. M. (1995.), Gender-linked vulnerabilities to depressive symptoms, stress, and problem behaviors in adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 5 (1), 1-29.

Levenson, M. R., Aldwin, C. M., Bosse, R., Spiro, A. (1988.), Emotionality and mental health: Longitudinal findings from the normative aging study. *Journal of Abnormal Psychology*, 97 (1), 94-96.

Lubinski, D., Humphreys, L. G. (1990.), Assessing spurious "moderator effects": Illustrated substantively with the hypothesized ("synergistic") relation between spatial and mathematical ability. *Psychological Bulletin*, 107 (3), 305-393.

Maher, B. A., Maher, W. B. (1994.), Personality and psychopathology: A historical perspective. *Journal of Abnormal Psychology*, 103 (1), 72-77.

Miharija, Ž. (1994.), *Norme za Eysenckov upitnik ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Mlačić, B., Knezović, Z. (1997.), Struktura i relacije Big-Five markera i Eysenckova upitnika ličnosti: Empirijska usporedba dvaju strukturalnih modela ličnosti. *Društvena istraživanja*, 1 (27), 1-21.

Noyes, R., Clancy, J., Hoenk, P. R., Slymen, D. J. (1980.), The prognosis of anxiety neurosis. *Archives of General Psychiatry*, 37, 173-178.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

Reicher, H. (1993.), *Depressive Verstimmungszustände in der Adoleszenz: Eine empirische Untersuchung zu psychologischen Risiko- und Stuetzsfaktoren*. Graz: Karl – Franzens – Universitaet.

Reynolds, W. M. (1986.a), A model for the screening and identification of depressed children and adolescents in school settings. *Professional School Psychology*, 1 (2), 117-129.

Reynolds, W. M. (1986.b), *Reynolds Adolescent Depression Scale*. Odesa: Psychological Assessment Resources.

Reynolds, W. M. (1987.), *Reynolds Adolescent Depression Scale: Professional Manual*. Odesa: Psychological Assessment Resources.

Reynolds, W. M. (1989.), Suicidal ideation and depression in adolescents: Assessment and research. U: P. Lovibond i P. Wilson (ur.), *Clinical and Abnormal Psychology* (str. 125-135). North-Holland: Elsevier Science Publishers.

Reynolds, W. M. (1994.), Depression in adolescents: Contemporary issues and perspectives. U: T. H. Ollendick i R. J. Prinz. (ur.), *Advances in Clinical Child Psychology*, 16 (str. 261-316). New York: Plenum Press.

Reynolds, W. M., Johnston, H. F. (1994.), The nature and study of depression in children and adolescents. U: W. M. Reynolds i H. F. Johnston (ur.), *Handbook of depression in children and adolescents* (str. 3-17). New York: Plenum Press.

Ritsher, J. E. B., Warner, V., Johnson, J. G., Dohrenwend, B. P. (2001.), Inter-generational longitudinal study of social class and depression: a test of social causation and social selection models. *British Journal of Psychiatry*, 178 (Suppl. 40), S84-S90.

Rusting, C. L., Larsen, R. J. (1997.), Extraversion, neuroticism and susceptibility to positive and negative affect: A test of two theoretical models. *Personality and Individual Differences*, 22 (5), 607-612.

Rusting, C. L., Larsen, R. J. (1999.), Clarifying Gray's theory of personality: A response to Pickering, Corr and Gray. *Personality and Individual Differences*, 26 (2), 367-372.

Saklofke, D. H., Kelly, I. W., Janzen, B. L. (1995.), Neuroticism, depression and depression proneness. *Personality and Individual Differences*, 18 (1), 27-31.

Steinberg, L. (1993.), *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.

Wagner, B. E., Compas, B. E. (1990.), Gender, instrumentality and expressivity: Moderators of the relation between stress and psychological symptoms during adolescence. *American Journal of Community Psychology*, 18 (3), 383-409.

Williams, D. G. (1990.), Effects of psychoticism, extraversion and neuroticism in current mood: A statistical review of six studies. *Personality and Individual Differences*, 11 (6), 615-630.

Wilson, D. J., Doolabh, A. (1992.), Reliability, factorial validity and equivalence of several forms of the Eysenck personality inventory/questionnaire in Zimbabwe. *Personality and Individual Differences*, 13 (6), 637-643.

Zelenski, J. M., Larsen, R. J. (1999.), Susceptibility to affect: A comparison of three personality taxonomies. *Journal of Personality*, 67 (5), 761-791.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

The Relationship Between Basic Personality Dimensions and Depression in Early Adolescence

Andreja BRAJŠA-ŽGANEC, Renata GLAVAK
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

Many studies suggest that there is a relationship between basic personality dimensions and psychopathology. The aim of this study was to examine the relationship between basic personality dimensions according to Eysenck, as well as their interactions with depression in early adolescence. The research was conducted on a sample of 583 adolescents of both sexes, between the ages of 12 and 15. The results show that all three personality dimensions are significantly correlated with scores on the Depression Scale. More depressive adolescents achieve higher scores on scales of Neuroticism and Psychoticism, while lower scores on Extroversion and Lie scales. Girls report more depressive symptoms than boys. Boys achieve higher scores on the Psychoticism Scale, while girls score higher on Neuroticism and Lie scales. The results of the hierarchical regression analysis indicate that the described set of predictor variables (gender, parents' education, neuroticism, psychoticism, extroversion) can explain 40% of the total variance of depression. The significant predictors are neuroticism, psychoticism, extroversion, and the double interaction of extroversion and psychoticism which contributes to another 1% of the explained variance of depressive symptoms. Introvert adolescents with a high score on the Psychoticism Scale are more depressive, while such a connection has not been established for extrovert adolescents.

Der Zusammenhang zwischen grundlegenden Persönlichkeitsdimensionen und Depressivität in der Frühadoleszenz

Andreja BRAJŠA-ŽGANEC, Renata GLAVAK
Ivo-Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Vorläuferstudien haben gezeigt, dass zwischen grundlegenden Persönlichkeitsdimensionen (nach Eysenck) und psychopathologischen Erscheinungen in der Frühadoleszenz ein Zusammenhang besteht. Ziel dieser Arbeit ist, diesen Zusammenhang sowie mögliche Interaktionen zwischen genannten Persönlichkeitsdimensionen zu ermitteln. An der Untersuchung nahmen 583 Adoleszenten beiderlei Geschlechts im Alter von 12 bis 15 Jahren teil. Die Resultate

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 4-5 (60-61),
STR. 641-658

BRAJŠA-ŽGANEC, A.,
GLAVAK, R.:
POVEZANOST BAZIČNIH...

ergaben, dass die drei angeführten Persönlichkeitsdimensionen in beträchtlichem Ausmaß mit den ermittelten Werten auf der Depressivitäts-Skala korrelieren. Adoleszenten mit einer ausgeprägteren Neigung zu Depressionen offenbarten ein Verhalten, das in erhöhtem Maße neurotisch und psychotisch ist; niedrigere Werte ergaben sich hingegen bezüglich Extraversion und der Neigung zum Lügen. Mädchen berichten von einer größeren Zahl depressiver Symptome als Jungen. Jungen neigen eher zu psychotischem Verhalten, Mädchen wiederum eher zu neurotischem Verhalten gepaart mit der Gewohnheit zu lügen. Eine hierarchische Regressionsanalyse ergab, dass anhand der eingesetzten Prädiktor-Variablen (Geschlecht, Bildungsgrad der Eltern, neurotisches Verhalten, psychotisches Verhalten, Extraversion) 40% der Depressivitäts-Varianzen erklärt werden können. Das größte Gewicht haben dabei die Prädiktoren: neurotisches und psychotisches Verhalten, Extraversion, ferner die zweifache Interaktion zwischen Extraversion und psychotischem Verhalten, worauf zusätzlich 1% abfällt, was die Variabilität von Depressionssymptomen mit erläutert. Introvertierte Adoleszenten mit ausgeprägtem psychotischem Verhalten sind depressiver, während bei extravertierten Jugendlichen ein solcher Zusammenhang nicht festgestellt werden konnte.